

VANDA BOŽIĆ,
HRVOJE LISIČAR,
MIŠO MUDRIĆ

KAZNENOPRAVNI ASPEKTI KRIJUMČARENJA LJUDI U REPUBLICI HRVATSKOJ S OSVRTOM NA MEDITERANSKU KRIZU

– Analiza stanja i preporuke *de lege ferenda* –

U V O D

Stjecanje velike zarade glavni je cilj osoba i organizacija koje se bave kriminalnim djelatnostima, a koju, prije svega, diktira tržište. Kriminalne organizacije, stoga, stalno teže ka širenju tržišta rada pokušavajući stvoriti monopol u određenom obliku djelatnosti i na određenom teritoriju kako bi na taj način održale i povećale svoju zaradu. Vrhunac kojem streme jest da uz legalni vid djelatnosti i ilegalne djelatnosti postanu legalne kad se ispune faze akumulacije, stabilizacije, ekspanzije i monopolizacije.¹ Da bi ostvarila taj svoj cilj, kriminalna organizacija neće birati sredstva i metode.

Krijumčarenje ljudi kao oblik kriminala u svijesti ljudi, nažalost, rijetko se karakterizira kao teško kazneno djelo, ponekad se čak smatra i pružanjem pomo-

Dr. sc. Vanda Božić, Katedra za kazneno pravo, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Doc. dr. sc. Hrvoje Lisičar, Katedra za pravnu informatiku, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Dr. sc. Mišo Mudrić, Katedra za pomorsko i općeprometno pravo, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

¹ Bajraktarević, A. H. (2000), "Trgovina i krijumčarenje ljudima - povezanost s organiziranim kriminalom-međunarodne pravne mjere", Kriminologija i socijalna integracija, 1-2/8.

ći onima koji su u nevolji. U praksi ima i kriminalnih skupina koji se bave prijevarom obećavajući ljudima nezakonit prijelaz preko državne granice uz novčanu protuuslugu, a nakon što prime novac, ili nestanu ili ih ipak odluče prevesti, ali ih izbace iz kamiona i prije nego li su prešli granicu. Uzroci migracija različite su prirode – gospodarski, politički, ratni zločinci bježe od odgovornosti pred zakonom, kriminalne skupine zbog bavljenja ilegalnim i zakonom zabranjenim djelatnostima, dio stanovništva napušta zemlju zbog prirodnih i elementarnih nepogoda, epidemija – dok je dio stanovništva prisiljen pobjeći iz vlastite zemlje zbog rata i neprijateljskih sukoba. Međutim, svaki ilegalni imigrant može vrlo lako postati meta ne samo krijumčara već i trgovaca ljudima, jer je najčešće riječ o osobi bez identiteta, osobi koja je osuđena na skrivanje pred vlastima zemlje kroz koju putuje ili u kojoj želi trajno živjeti.

Statistički pokazatelji upozoravaju kako od ukupnog broja ljudi koji se upute i upute u “*obećane zemlje*”, svega tek oko 30% uspije to i realizirati, dok velika većina biva na jednoj od etapa svog putovanja zaustavljena i vraćena u državu iz koje su krenuli ili u državu iz koje su neposredno ušli. Tako je, primjera radi, zbog nepoštivanja propisa Republike Hrvatske (RH) u zemlje polazišta ili u susjedne zemlje, tijekom proteklih šest godina, vraćeno gotovo 20 000 ilegalnih imigranata.²

U posljednje vrijeme svjedoci smo sasvim nove vrste vala izbjeglica i imigranata, potaknutog ratovima i građanskim nemirima u području Sjeverne Afrike i Bliskog istoka, što kriminalne organizacije koriste kako bi povećale opseg i doseg svog djelovanja. Svakako valja podsjetiti da navedeni val obuhvaća puno šire prostore od prethodno imenovanih, što trenutačnu krizu uzdiže na globalnu razinu. Stoga ne iznenađuje postupanje Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda (VS) koje je nedavno donijelo rezoluciju kojom se postavlja pravna podloga za vojno-obrambeno djelovanje s ciljem, između ostalog, zaštite europskih granica od kriminalnih organizacija.

ZAKONSKI OKVIR KAZNENOG DJELA KRIJUMČARENJA LJUDI U REPUBLICI HRVATSKOJ

Kazneno djelo krijumčarenja ljudi prema starom KZ

Kazneno djelo krijumčarenja ljudi bilo je propisano u trinaestoj glavi Kaznenog zakona RH (KZ, Narodne novine (NN)110/97), među kaznenim djelima protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, člankom 177. kojim se uređuje pitanje protuzakonitog prebacivanja osoba preko državne granice. Tko iz ko-

² Ministarstvo unutrašnjih poslova RH (MUP), *Izvješće: Migracije kao globalni i lokalni problem*; prema podacima voditeljice odjela za suzbijanje ilegalnih migracija, dostupno na: http://artefact.mi2.hr/_a01/lang_hr/report_katanec_hr.htm (1.10.2015.).

ristoljublja nedozvoljeno prevede preko državne granice jednu ili više osoba kažnjavao senovčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine.³

Zakonom je bio propisan i kvalificirani oblik počinjenja ovog kaznenog djela, za slučaj kad bi pri počinjenju kaznenog djela bio doveden u opasnost život ili sigurnost osoba koje se prevode preko granice ili je s njima bilo postupano na nečovječan ili ponižavajući način.⁴ Predviđena kazna bila je kazna zatvora od jedne do osam godina.⁵ Za počinjenje kaznenog djela protuzakonitog prebacivanja osoba preko državne granice u sastavu grupe ili zločinačke organizacije počinitelj se kažnjavao kaznom zatvora od jedne do deset godina.⁶ Pokušaj počinjenja djela također je bio kažnjiv.⁷

Obveza RH, ulaskom u Europsku uniju (EU), bila je da uskladi svoje kaznenopravno zakonodavstvo s međunarodnim dokumentima, što je i učinjeno. Člankom 1. Direktive EU 2002/90/EZ⁸ propisana je dužnost normiranja kažnjavanja pomaganja osobi koja nezakonito ulazi u RH,⁹ osobi koja se nezakonito kreće na teritoriju RH kao i osobi koja nezakonito boravi u RH. Direktiva nalaže da svaka država članica donese i odgovarajuće potrebne mjere kako bi se sankcije za počinitelja kaznenog djela primijenile i na poticatelja, supočinitelja kao i osobu koja je pokušala počiniti navedeno kazneno djelo.¹⁰

³ Članak 177., stavak 1., *ibid.* Izmjenama i dopunama KZ iz 2001. godine povećana je gornja granica zakonskog okvira kazne te je za počinitelja propisana novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine; Zakon o izmjenama Kaznenog zakona, NN 51/2001.

⁴ Izmjenama i dopunama KZ iz 2003. godine dodan je novi stavak prema kojem će se počinitelj kazniti kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina ako je pri počinjenju kaznenog djela doveden u opasnost život ili sigurnost osoba koje se prevode preko granice ili je s njima postupano na nečovječan ili ponižavajući način; Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, NN 111/2003.

⁵ Članak 177. stavak 2. KZ, *op. cit.* Izmjenama i dopunama KZ iz 2006. godine kazna od šest mjeseci do pet godina promijenjena je i povećana na kaznu zatvora od jedne do osam godina; članak 44. Zakona o izmjenama i dopunama KZ, NN 71/2006.

⁶ Članak 177. stavak 3., *ibid.*

⁷ Članak 177. stavak 4., *id.*

⁸ Svaka država članica donosi odgovarajuće sankcije za: a) svaku osobu koja namjerno pomaže osobi koja nije državljanin države članice da uđe ili prijeđe preko državnog područja države članice i pritom krši zakone te države o ulasku i tranzitu stranaca; b) svaku osobu koja, zbog financijske koristi, namjerno pomaže osobi koja nije državljanin neke države članice da boravi na državnom području te države članice i pritom krši zakone te države o boravku stranaca, Direktiva Vijeća EU 2002/90/EZ, od 28. studenoga 2002. o definiranju olakšavanja neovlaštenog ulaska, tranzita i boravka, OJEC, L 328/17.

⁹ Nedozvoljeni ulazak u RH i nedozvoljeni boravak u RH kažnjivi su kao prekršaji.

¹⁰ Članak 2. Direktive Vijeća EU 2002/90/EZ, *op. cit.*

Protokolom protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom¹¹ (dalje: Protokol), kojim se dopunjuje Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta (dalje: CTOC),¹² propisana je obveza svake države stranke da u svom nacionalnom kaznenom zakonodavstvu utvrdi kao kaznena djela ona djela koja se odnose na krijumčarenje migranata, djela koja su počinjena u svrhu omogućavanja krijumčarenja migranata¹³ te djela koja omogućuju osobi koja nije državljanin ili koja nema dozvolu trajnog boravka da ostane u toj državi, a sve u slučajevima kad su počinjena namjerno i s ciljem stjecanja financijske ili druge materijalne koristi.¹⁴ *Krijumčarenje migranata*, prema članku 3. Protokola znači posredovanje, u svrhu izravnog ili neizravnog stjecanja financijske ili druge materijalne koristi od nezakonitog ulaska¹⁵ osobe u državu stranku koje ta osoba nije državljanin ili u njoj nema trajno boravište.

Kazneno djelo krijumčarenja ljudi novim KZ propisano je u tridesetoj glavi KZ među kaznenim djelima protiv javnog reda.¹⁶ Člankom 326. inkriminirano je protuzakonito ulaženje, kretanje i boravak u RH, drugoj državi članici EU ili potpisnici Šengenskog sporazuma. Kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina kaznit će se tko iz koristoljublja jednoj ili više osoba koje nisu državljani RH omogućiti ili pomoćne nedozvoljeno ući, izaći, kretati se ili boraviti u RH,¹⁷ ili dru-

¹¹ *Protocol against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime*, United Nations, *Treaty Series*, vol. 2241, p. 507; Doc. A/55/383. O Protokolu vidi više: *infra*, 6.2. Protokol o krijumčarenju migranata kopnom, morem i zrakom – pravo na intervenciju.

¹² Zakon o potvrđivanju Konvencije Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnoga organiziranog kriminaliteta, Protokola za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje krijumčarenja ljudi, posebice žena i djece te Protokola protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom, kojima se dopunjuje Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnoga organiziranog kriminaliteta, NN, Međunarodni ugovori br. 14/2002, 13/2003, 11/2004, odnosno, *United Nations Convention against Transnational Organized Crime*, United Nations, *Treaty Series*, vol. 2225, p. 209.

¹³ Izrada lažne putne ili osobne isprave, nabavljanje, davanje ili posjedovanje lažne isprave u svrhu omogućavanja krijumčarenja migranata. Prema članku 3. Protokola, lažna putna ili osobna isprava predstavlja bilo koju putnu ili osobnu ispravu koja je lažna ili krivotvorena na neki materijalan način od strane bilo koga osim osobe ili tijela zakonito ovlaštenih za izradu ili izdavanje putnih ili osobnih isprava u ime države ili koja je neispravno izdana ili dobivena lažnim predstavljanjem, korupcijom ili pod prinudom ili na bilo koji drugi nezakoniti način ili koju koristi osoba koja nije njezin zakoniti vlasnik.

¹⁴ Više o tome: Božić, V., "Trgovanje ljudskim organima kao oblik organiziranog kriminaliteta" (Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu: Zagreb, doktorska disertacija, 2012.), str.72.-75.

¹⁵ *Nezakoniti ulazak* znači prelaženje granica bez udovoljenja uvjetima nužnim za zakonit ulazak u državu primateljicu.

¹⁶ KZ, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15.

¹⁷ Članak 326. stavak 1., *ibid.*

goj članici EU odnosno potpisnici Šengenskog sporazuma.¹⁸ Dakle, kazneno djelo iz stavka 1. spada među *delicta communia*. Za postojanje djela potrebno je daje počinitelj znao i morao znati da se radi o osobama koji nisu hrvatski državljani te da je koristoljubljenjegov krajnji cilj počinjenja djela. U skladu s navedenim, kao oblik krivnje traži *sedolus*. Međutim, sama osoba koja nezakonito ulazi, kreće se ili boravi na području RH ne čini ovo kazneno djelo.

Zakonom je propisan i kvalificirani oblik počinjenja djela u slučaju da pri počinjenju kaznenog djela bude doveden u opasnost život ili tijelo osobe koja nedozvoljeno ulazi, kreće se ili boravi u RH, drugoj državi članici EU ili potpisnici Šengenskog sporazuma, ili s njom bude postupano na nečovječan ili ponižavajući način, ili ako djelo počini službena osoba u obavljanju službene dužnosti.¹⁹ Za kvalificirani oblik počinjenja djela propisana je za počinitelja kazna zatvora od jedne do osam godina.²⁰ Za počinjenje djela nužno je postojanje svijesti kod počinitelja o mogućnosti dovođenja u opasnost života ili tijela osobe koja se krijumčari, čime na određen način daje i pristanak na njezino moguće ugrožavanje kao i na mogućnost postupanja s njom na nečovječan ili ponižavajući način. Korisno bi bilo razmisliti o posebnom izdvajanju slučaja kada je riječ o počinjenju djela od strane službene osobe (*delicta propria*). Pokušaj počinjenja kaznenog djela protuzakonitog ulaženja, kretanja i boravka u RH, drugoj državi članici EU ili potpisnici Šengenskog sporazuma, kažnjiv je prema članku 34.KZ.²¹ Počinjenje kaznenog djela u sastavu grupe ili zločinačke organizacije, kaznit će se prema odredbama članka 329. KZ.²²

Razlike između novog i starog KZ

Kao što proizlazi iz zakonskih opisa kaznenih djela protuzakonitog prebacivanja osoba preko državne granice i protuzakonitog ulaženja, kretanja i boravka u RH, drugoj državi članici EU ili potpisnici Šengenskog sporazuma, riječ je o slijedećim zakonskim izmjenama: 1) u prijašnjem KZ kazneno djelo bilo je svrstano u kaznena djela protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, dok se u važećem KZ djelo nalazi među kaznenim djelima protiv javnog reda; 2) kazna je za osnovni oblik počinjenja kaznenog djela pooštrena – nije više riječ o novčanoj

¹⁸ Izmjenama i dopunama KZ iz 2015. godine (NN 56/15), člankom 326. prošireno je područje nedozvoljenog ulaza, izlaza, kretanja i boravka u RH i na svaku drugu državu članicu EU ili potpisnicu Šengenskog sporazuma.

¹⁹ Članak 326. stavak 2., *ibid.*

²⁰ *Id.*

²¹ Članak 34., *ibid.*

²² Propisana kazna je kazna zatvora od jedne do deset godina u slučaju za *delicta communia*, a kazna zatvora od tri do dvanaest godina za *delicta propria*.

kazni ili kazni zatvora do tri godine, već je povišen i zakonski donjimum i zakonski gornji maksimum kazne, tako da je važećim KZ za počinjenje djela propisana kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina; 3) prema novom KZ radi se o kvalificiranom obliku počinjenja kaznenog djela i ako djelo počinio službena osoba u obavljanju službene dužnosti; 4) kazna za počinjenje kaznenog djela prema stavku 2. sadašnjeg KZ (kazna zatvora od jedne do osam godina) izjednačena je s bivšim KZ (kazna zatvora od jedne do osam godina), međutim odredba stavka 1. novog KZ šira je od odredbe starog KZ, pa tako uz pomaganje u prevođenju preko državne granice odredbataktivno navodi i omogućavanje ulaska, izlaska, kretanja i boravka u RH, ali i drugoj državi članici EU ili potpisnici Šengenskog sporazuma; 5) kažnjavanje za pokušaj, prema novom KZ, propisano je općom odredbom koja se odnosi na kažnjavanje za pokušaj navedenoj u članku 34.; te, 6) kaznom zatvora od jedne do deset godina, prema starom KZ, kaznit će se počinitelj za protuzakonito prebacivanje osoba preko državne granice u sastavu grupe ili zločinačke organizacije, dok će se prema novom KZ za protuzakonito ulaženje, kretanje i boravak u RH, drugoj državi članici EU ili potpisnici Šengenskog sporazuma počinjeno u sastavu grupe ili zločinačke organizacije kazniti kaznom zatvora od jedne do deset godina odnosno kaznom zatvora od tri do dvanaest godina, a sve prema odredbi članka 329. KZ.²³

Koristoljublje kao bitan element kaznenog djela

Radnja kaznenog djela protuzakonitog prebacivanja osoba preko državne granice odnosno protuzakonitog ulaženja, kretanja i boravka u RH, drugoj državi članici EU ili potpisnici Šengenskog sporazuma, prema hrvatskom kaznenom zakonodavstvu sastoji se u svim oblicima pomaganja²⁴ iz koristoljublja određenoj osobi ili osobama da ilegalno prijeđu državnu granicu odnosno da protuzakonito uđu, kreću se i borave na području RH, druge države članice EU ili potpisnice Šengenskog sporazuma. Pri tome nije od značaja da li počinitelja izravno plaća sama prevedena osoba odnosno osoba koja protuzakonito uđe, kreće se i boravi na području RH, druge države članice EU ili potpisnice Šengenskog sporazuma ili netko drugi, je li riječ o plaćanju u novcu ili u pribavljanju imovinske koristi te da li je isplata izvršena prije ili poslije ilegalnog prijelaza državne granice odnosno ilegalnog ulaska u RH ili drugu državu članicu EU ili potpisnicu Šengenskog sporazuma.

Ako nedopušteni prijelaz državne granice učini jedna osoba ili grupa ljudi koja nije organizirala druge osobe ili ukoliko ilegalni prijelaz državne granice nije

²³ Članak 329., *ibid.*

²⁴ Pomaganje se može odnositi na davanje utočišta, osiguranje prijevoznog sredstva i drugih raznih oblika pomaganja.

počinjen i organiziran iz koristoljublja, neće se raditi o kaznenom djelu krijumčarenja ljudi jer ne postoje bitni elementi kaznenog djela. U tom slučaju radit će se o ilegalnom prijelazu državne granice koji ima obilježja prekršaja.

Može li se koristoljublje uzimati kao otegotna okolnost pri počinjenju djela? S obzirom da koristoljublje samo za sebe već predstavlja konstitutivni element ovog kaznenog djela, može se zaključiti kako se isto ne može uzimati još i kao otegotna okolnost jer bi se na taj način dvostruko cijenile okolnosti prilikom odmjerenja kazne. Od značaja je uputiti na presudu Vrhovnog suda Republike Hrvatske u kojoj je koristoljublje cijenjeno kao otegotna okolnost, što je suprotno prethodno iznesenom stavu: "...Osim tih okolnosti prvostupanjski sud nije dovoljno cijenio da je oba kaznena djela opt. A. Z. počinio iz koristoljublja i da se radi o kaznenim djelima koja predstavljaju posebnu društvenu opasnost. Te okolnosti po ocjeni ovog Vrhovnog suda opravdavaju da se opt. A. Z. utvrde teže kazne za svako počinjeno djelo i izreče teža jedinstvena kazna zatvora."²⁵ Međutim, nije riječ u stajalištu koje je usvojeno kao prevladavajuće. Kao primjer se iznosi relevantan dio jedne druge presude Vrhovnog suda Republike Hrvatske, koje ide u prilog ocjeni kako se koristoljublje ne može još jednom cijeniti kao otegotna okolnost: "... one okolnosti na koje ukazuje državni odvjetnik (težina ovih kaznenih djela te kršenja ljudskih prava do kojih dolazi njihovim počinjenjem) opće su i imanentne svim oblicima tih kaznenih djela, pa su svoj odraz našle u visini kazni koje je zakonodavac propisao za ta kaznena djela, u kojim okvirima su optuženiku i za svako od tih djela utvrđene pojedinačne kazne zatvora."²⁶

GLAVNE KARAKTERISTIKE KRIJUMČARENJA LJUDI

Krijumčarenje ljudi (eng. "*Smuggling*"²⁷) predstavlja, prije svega, kazneno djelo i nezakonit oblik migracije. Obilježja ove kriminalne djelatnosti su sljedeća: 1) uz vrlo malo uloženog vremena i novca krijumčari mogu pokrenuti ovaj nezakonit posao; 2) krijumčarima takav posao omogućava ekstremno visoku zaradu u vrlo kratkom vremenu; 3) krijumčari kao počinitelji kaznenog djela ipak se rijetko otkrivaju, pa u skladu s tim, rijetko i procesuiraju i kažnjavaju; 4) za počinjeno kazneno djelo krijumčarima su propisane još uvijek dosta blage kazne; 5) u nekim zemljama krijumčarenje ljudi kažnjava se prema neprimjerenim propisanim kaznenim djelima; te, 6) u nekim zemljama uopće nisu propisane, dakle, ne postoje kazne za krijumčarenje ljudi.

Glavne karakteristike krijumčarenja ljudi su: 1) krijumčarene osobe ilegalno prelaze granicu, dakle, krijumčarenje uvijek obuhvaća međunarodni element:

²⁵ Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske, br. I Kž 240/05-7.

²⁶ Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske, br. I Kž 439/04-6.

²⁷ Engleski pravni termin koji označava ilegalni izvoz ili uvoz.

2) krijumčarena osoba uvijek se ili nalazi u stranoj državi ili u nju pokušava ući; 3) krijumčarena osoba surađuje s krijumčarima; 4) ne postoji prisila od strane krijumčara; 5) krijumčarena osoba nije u ropskom položaju, ona može slobodno otići kad god poželi; 6) krijumčarena osoba daje pristanak za prelazak preko granice; 7) krijumčarene osobe ne mogu se smatrati žrtvama kaznenog djela; 8) cilj krijumčarenja je zarada od ilegalnog prebacivanja osoba preko granice; te, 9) nakon prelaska granice prestaje svaki odnos krijumčara i krijumčarenih.²⁸

Bitno je odmah na početku saznanja da je počinjeno kazneno djelo, napraviti i uočiti jasnu razliku između kaznenog djela krijumčarenja ljudi i kaznenog djela trgovanja ljudima. Čak i samim stručnjacima, s obzirom na same okolnosti i način počinjenja djela, to uvijek nije jednostavno. Najbitnije razlike ogledaju se u slijedećem:²⁹ 1) pojam krijumčarenja ljudi širi je u odnosu na pojam trgovanja ljudi: 2) u pravilu, krijumčarenje ljudi obuhvaća ilegalni prijelaz ljudi preko državnih granica, dok se trgovanje ljudima može odvijati unutar granica jedne države, ali isto tako, i na međunarodnoj razini: 3) kaznenim djelom krijumčar žrtvi omogućava ilegalan prijelaz državne granice uz određenu novčanu nadoknadu (ili drugu imovinsku korist); 4) odnos krijumčara i žrtve završava transportom žrtve u državu odredišta, dok trgovanje ljudima i njihovo iskorištavanje, u slučaju prelaska državne granice, u biti tek počinje završenim transportom žrtve u državu odredišta; 5) objekt zaštite kod krijumčarenja ljudi u odnosu na objekt zaštite kod trgovanja ljudima je različit, te je, u skladu s tim, žrtva na kojoj je počinjena povreda objekt zaštite kod kaznenog djela trgovanja ljudima, dok je objekt zaštite kod krijumčarenja ljudi državna granica u pogledu javnog reda koja se štiti, a koji je izvršenjem ovog kaznenog djela povrijeđen; 6) kod krijumčarenja ljudi u odnosu na trgovanje ljudima proizlazi i bitna razlika u postojanju *arbitrium liberum*, pa je tako kod krijumčarenja ljudi esencijalni element na kojem počiva kriminalno djelo volja i dobrovoljni pristanak osobe koju se krijumčari na način da se ilegalno transportira preko državne granice u zemlju odredišta, dok je kod trgovanja ljudima vrlo čest slučaj izostanka volje i dobrovoljnog pristanka žrtve na trgovanje; 7) kazneno djelo trgovanja ljudima traje vremenski duže, žrtve su iskorištavane na različite načine, dok kod krijumčarenja ljudi nema iskorištavanja

²⁸ Vidi: U.S. Department of State, *The Human Smuggling and Trafficking Center FACT SHEET*, dostupno na: portal U.S. State Department, <http://www.state.gov/documents/organization/90541.pdf> (1.10.2015.).

²⁹ Više o tome vidi: U.S. State Department, dostupno na: portal U.S. State Department, <http://www.state.gov/m/ds/hstcenter> (1.10.2015.), i, *International Centre for Migration Policy Development* (ICMPD), *Difference between Smuggling and Trafficking*, u: *United Nations Office on Drugs and Crime* (UNODC), *Smuggling of Migrants: A Global Review and Annotated Bibliography of Recent Publications* (UNODC: New York, 2011.), dostupno na: portal UNODC, https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Migrant-Smuggling/Smuggling_of_Migrants_A_Global_Review.pdf, 17.09.2015 (1.10.2015.).

osobe; 8) kod kaznenog djela krijumčarenja ljudi nema međuovisnosti između krijumčara i osobe koju se krijumčari, dok se kod trgovanja ljudima stvara snažna zajednička ovisnost između trgovaca i žrtava trgovanja; te, 9) regrutiranje žrtava za razne oblike iskorištavanja karakteristično je samo za kazneno djelo trgovanja ljudima i događa se u principu nakon dolaska u zemlju odredišta, dok dolaskom do ugovorene destinacijske zemlje odnos između krijumčara i osobe koju se krijumčari prestaje.

PREGLED I ANALIZA ILEGALNIH PRIJELAZA DRŽAVNE GRANICE

U RH se bilježi porast broja ilegalnih migracija koje tijekom rata nisu u tolikoj mjeri sadržavale karakteristike organiziranog kriminaliteta kao što je to slučaj tijekom proteklih desetak godina, kad postaje sve prisutnije organizirano krijumčarenje državljana trećih zemalja koji prijelazom preko teritorija RH pokušavaju ući u neke od država zapadne Europe. Krijumčarene osobe vrlo se rijetko zadržavaju na području RH. U ilegalnom prijelazu državnih granica prosječno sudjeluje do dvadesetak sudionika s različitim zadacima prema organiziranoj podjeli rada.³⁰

Osobe koje se upuštaju u nezakonit prijelaz državne granice spremne su krijumčarima platiti novčane iznose za nezakonitu uslugu prijevoza³¹ u iznosu od pet stotina pa do čak pet tisuća eura ovisno o vrsti prijevoza, broju prijeđenih granica i riziku. Prema izvještajima Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske (MUP), ilegalni prijelazi preko legalnih graničnih prijelaza najčešće se poduzimaju uz korištenje tuđih ili krivotvorenih isprava,³² skrivanjem osoba u preuređenim putničkim ili teretnim vozilima na način da se koriste dvostruka dna kamiona, specijalno izrađene pregrade tovarnih sanduka ili cerade kamiona, prostor između krova i donje oplate željezničkih vagona, bunkereri za prtljagu ka-

³⁰ Nađ, I., "Krijumčarenje osoba", Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol.5., broj 2/1998, str. 577.-604.

³¹ Sukladno članku 39. Zakona o strancima prijevoznik je: "...fizička ili pravna osoba koja ima registriranu djelatnost pružanja usluga prijevoza osoba. Prijevoznik može dovesti stranca na granični prijelaz ili u Republiku Hrvatsku ako stranac ima valjanu putnu ispravu ili drugu ispravu koja služi za prelazak državne granice, valjanu vizu ili odobrenje boravka. Prijevoznik koji je doveo stranca protivno ovoj odredbi dužan ga je bez odgađanja i na svoj trošak odvesti s graničnog prijelaza ili iz Republike Hrvatske, a ukoliko to nije moguće, prijevoznik je dužan na vlastiti trošak pronaći drugi način prijevoza ili, ako drugi način prijevoza nije odmah moguć, preuzeti troškove koji nastanu prilikom boravka i povratka stranca."

³² Tijekom 2013. godine granična policija je kod 285 osoba otkrila 269 krivotvorenih isprava i 69 tuđih isprava, što je u usporedbi s 2012. godinom povećanje otkrivenosti za 16,0%. Najviše su se krivotvorile putovnice, pronađeno je 144 krivotvorenih putovnica u 2013. godini; više o tome: MUP, *Izvješće Ministra unutarnjih poslova o obavljanju policijskih poslova u 2013. godini*, dostupno na: portal Hrvatski sabor, www.sabor.hr (1.10.2015.).

miona, taksi i *rent-a-car* vozila, dok se van graničnih prijelaza obavlja pješice preko nepreglednih zelenih površina, prelazenjem rijeka na mjestima gdje je nizak vodostaj ili prijevozom čamcima.³³ Željeznička pruga jedno je od češće korištenih prijevoznih sredstava ilegalaca jer imaju mogućnost skrivanja u vagonima teretnih vlakova ili u toaletima. Lažne i krivotvorene putovnice nakon upotrebe oduzimaju se od krijumčarenih ljudi i ponovno vraćaju na polazišno mjesto s namjerom daljnje i ponovne uporabe.

U 1998.godini broj prijavljenih za kazneno djelo protuzakonitog prebacivanja osoba preko državne granice iz članka 177. KZ, iznosio je 221, dok je u 2000. godini porastao za više od 120% i iznosio je 487 prijava.³⁴ Zabilježen je i osjetni porast broja uhvaćenih krijumčarenih ljudi u periodu od 1996–2001.godine.³⁵ Broj pokušaja ilegalnih ulazaka u RHu navedenom periodu bio je najveći u 2000.g. kad je evidentirano 24,180 ljudi.³⁶ U zadnje četiri godine, iz dostupnih podataka proizlazi kako se legalna brojka krijumčarenih ljudi smanjila,³⁷ no i dalje ostaje otvoreno pitanje kolika je zapravo "*tamna brojka*" tog kaznenog djela.

Ako se analizira vremenski period od 2006. do 2012. godine, broj nezakonitih prelazaka državne granice kreće se od 5.500 u 2006. do 1.500 nezakonitih prelazaka u 2009. godini, kada nanovo počinje rasti brojčano stanje. Tako je u 2010. godini evidentirano 1.948 nezakonitih prelazaka državne granice, a godinu dana kasnije 3.641, što čini porast od 77,67% u odnosu na prethodnu godinu. Situacija se nastavlja i kroz 2012. godinu, što predstavlja nužnost donošenja određenih mjera u upravljanju državnom granicom.³⁸ 1983 prekršaja nezakonitog boravka evidentirana su u 2006. godine u RH. Od toga 87% odnosno 1727 prekršaj odnosio se na državljane Bosne i Hercegovine (502), bivše Srbije i Crne Gore (496), Albanije (444), Moldove (102) i Makedonije (95).³⁹ U 2010. godini najviše je u ile-

³³ Nađ, I., *op. cit.*

³⁴ Vidi: Zadnik, S., "*Kaznena djela protuzakonitog prebacivanja osoba preko državne granice iz čl.177. KZ-a*", Hrvatska pravna revija, svibanj 2002. godine, str.81.-85.

³⁵ Prema statističkim podacima MUP: *Migracije kao globalni i lokalni problem*, dostupno na: portal MUP, http://artefact.mi2.hr/_a01/lang_hr/report_katanec_hr.htm, (1.10.2015.).

³⁶ Podaci ostalih godina su sljedeći: 1996. – 3,200; 1997. – 8,303; 1998. – 10,556; 1999. – 12,340; te 2001. – 17,038 pokušaja ilegalnog ulaska u RH.

³⁷ Prema tablici br. 2., 2000. godine evidentirano je 24.180 pokušaja ilegalnih ulazaka u RH, dok je deset godina kasnije, prema tablici br. 3., evidentirano svega 1.948 osoba koje su pokušale nezakonito ući u RH.

³⁸ Vidi: MUP, *Migracijska politika RH za razdoblje od 2013. do 2015. godine*, dostupno na: portal MUP, <http://www.mup.hr/UserDocsImages/ministarstvo/2013/MIGRACIJSKA%20POLITIKA%202013-2015.pdf> (1.10.2015.).

³⁹ Vidi više: Hrvatski sabor, *Strategija migracijske politike za 2007./2008. godinu*, dostupno na: portal Hrvatski sabor, www.sabor.hr (1.10.2015.).

galnom prijelazu državne granice evidentirano državljana iz Bosne i Hercegovine, Afganistana, Srbije, Turske, Palestine i Albanije; u 2009. godini najviše državljana iz Bosne i Hercegovine, Srbije, Kosova, Albanije, Turske i Makedonije; u 2008. godini najviše je ilegalaca iz Srbije, Bosne i Hercegovine, Turske, Makedonije i Albanije; dok je u 2007. godini najviše zabilježenih krijumčarenih ljudi iz Srbije i Crne Gore, Albanije, Bosne i Hercegovine, Makedonije i Turske.⁴⁰

Podaci o brojčanom stanju osoba zatečenih u ilegalnom prelasku državne granice u periodu od 2007. do 2010. godine pokazuju kako je najviše zatečenih osoba bilo 2007. (4000 ljudi), a najmanje 2009. godine (1546 ljudi). U istom periodu, broj prijavljenih krijumčara, bio je, također, najveći 2007. (339 ljudi), a najmanji 2010. godine (81 osoba). Slična je bila i situacija u vezi s brojčanim stanjem utvrđenih kaznenih djela protuzakonitog prebacivanja osoba preko državne granice; najviše 2007. (464 kaznena djela), a najmanje 2010. godine (89 djela).⁴¹

Što se tiče brojčanog stanja oštećenih osoba protuzakonitim ulaskom, kretanjem i boravkom na području RH u posljednje dvije godine, primjetan je osjetni pad od 75% ukupno oštećenih osoba u 2014. godini (14 oštećenih) u odnosu na 2013. godinu (56 oštećenih).⁴² Broj evidentiranih počinitelja kaznenog djela protuzakonitog ulaska, kretanja i boravka u RH u 2013. (116 osoba) i 2014. godini (80 osoba), pokazuje kako do izražaja dolazi pad broja počinitelja u odnosu na godinu prije, i to za 68%.⁴³ Nezakonitih prelazaka državne granice u RH najviše je u 2014. godini bilo na granici sa Srbijom (775), a iz RH na granici sa Slovenijom (1307), godinu prije, situacija je bila ista.⁴⁴ Gledano prema državljanstvu osoba, s najviše nezakonitih prelazaka državne granice u 2013. godini bilo je državljana Sirije i Afganistana, a u 2014. godini među prvima su državljani Sirije, Albanije i Afganistana. Najveći porast u odnosu na prethodnu godinu, u 2014. godini, bilježe državljani Bangladeša, Albanije, Eritreje i Srbije.⁴⁵

⁴⁰ Vidi: MUP, *Migracijska politika RH za razdoblje od 2013. do 2015. godine*, dostupno na: portal MUP, <http://www.mup.hr/UserDocsImages/ministarstvo/2013/MIGRACIJSKA%20POLITIKA%202013-2015.pdf>, (1.10.2015.).

⁴¹ Državni zavod za statistiku (DZS), dostupno na: portal DZS, <http://www.dzs.hr>, (1.10.2015.).

⁴² MUP, *Statistički pregled u 2014. godini*, dostupno na: portal MUP, http://www.mup.hr/UserDocsImages/statistika/2015/Statisticki_pregled_2014.pdf (1.10.2015.).

⁴³ *Id.*

⁴⁴ Broj nezakonitih prelazaka državne granice koji su uhvaćeni u pokušaju nezakonitog ulaska u RH, u pokušaju nezakonitog izlaska iz RH, te osobe koje su prihvaćene od policije susjedne države, MUP, *Statistički pregled u 2014. godini, op. cit.*

⁴⁵ MUP, *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2013. godini*, dostupno na: portal MUP, <http://www.mup.hr/UserDocsImages/statistika/2014/Statisticki%20pregled2013.pdf> (1.10.2015.), i, MUP, *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezul-*

PRIJAVLJENE, OPTUŽENE I OSUĐENE OSOBE
ZA KRIJUMČARENJE LJUDI

S obzirom na primjenu novog zakona, 2012. godina, sukladno članku 177. KZ, odnosi se na kazneno djelo protuzakonitog prebacivanja osoba preko državne granice, a 2013. godina, sukladno članku 326. KZ, na kazneno djelo protuzakonitog ulaženja, kretanja i boravka u RH. U 2012. godini primjetno je 20% manje prijavljenih osoba (95) nego godinu kasnije (118). Za 75% prijavljenih osoba (72 osobe) podignuta je u 2012. godini i optužnica, dok je u 2013. godini za preko 91% prijavljenih osoba (108 osoba) podignuta optužnica.⁴⁶ U 2012. godini, za kazneno djelo protuzakonitog prebacivanja osoba preko državne granice ukupno je optuženo 86 osoba, od čega je preko 71% proglašeno krivima. Godinu dana kasnije, za kazneno djelo protuzakonitog ulaženja, kretanja i boravka u RH optuženo je više, ukupno 118 osoba, od čega je skoro 86% proglašeno krivima.⁴⁷ Zanimljivo je za primijetiti kako niti u jednoj godini nije donesena oslobađajuća presuda. Prema osuđenim osobama za kazneno djelo krijumčarenja ljudi izrečene su sljedeće sankcije; od ukupno 101 izrečene kazne za kazneno djelo protuzakonitog ulaženja, kretanja i boravka na području RH, 99 je izrečenih zatvorskih kazni, a samo su dvije izrečene novčane kazne. 70% od ukupno izrečenih zatvorskih kazni, bezuvjetnih je kazni zatvora koje se kreću u rasponu od 2 do 3 godine.⁴⁸

Može se zaključiti kako je u cilju suzbijanja krijumčarenja ljudi potrebno uočiti sva moguća mjesta na kojima se može ilegalno prijeći državna granica i ta mjesta koliko je više moguće imati pod stalnom prismotrom i nadzorom. Nužno je razmjenjivati podatke sa susjednim državama o ilegalnim prijelazima državnih granica, kontrolirati vozila i putnike na graničnim prijelazima uz otiskivanje pečata u putovnicu u cilju daljnje kontrole te u vrijeme pojačane gužve pojačati i broj djelatnika policije na kontroli vozila i putnika pri ulazu i izlazu iz zemlje. U tom je smislu značajna i suradnja djelatnika policije i carine, kao i djelatnika inspekcije rada i sudaca prekršajnih sudova u cilju sprječavanja krijumčarenja ljudi.

Sva nastojanja RH, ali i drugih država regije i EU u borbi protiv organiziranog kriminala ne mogu biti uspješna ako nije riječ o koordiniranoj operaciji svih zainteresiranih zemalja. Isto je poglavito vidljivo u proteklom razdoblju u kojem kontinuirano raste broj izbjeglica odnosno migranata koji se kreću prema Euro-

tata rada u 2014. godini, dostupno na: portal MUP, http://www.mup.hr/UserDocsImages/statistika/2015/Statisticki_pregled_2014.pdf (1.10.2015.).

⁴⁶ DZS, *Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave, optužbe i osude u 2013. godini*, dostupno na: portal DZS, http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2014/SI-1528.pdf (1.10.2015.). DZS, *Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave, optužbe i osude u 2012. godini*, dostupno na: portal DZS, http://www.dzs.hr/hrv_eng/publication/2013/si-1504.pdf (1.10.2015.).

⁴⁷ *Ibid.*

⁴⁸ *Ibid.*

pi (prema posljednjim dostupnim podacima, riječ je o čak 580.000 migranata koji su, tijekom 2015. godine, u Europu pristigli preko mora).⁴⁹ Temeljem činjenice kako upravo u proteklom razdoblju osjetno jača pojavnost organiziranog kriminala krijumčarenja ljudi, globalna zajednica intenzivno razmišlja o mehanizmima borbe protiv navedene ugroze. Jedan od mehanizama borbe očituje se u nadzoru morskih granica EU te osmišljavanju modaliteta djelovanja koji bi, uz puno poštivanje digniteta i prava onih koji silom prilika postaju objekt krijumčarenja, onemogućio ili u većoj mjeri spriječio aktivnost kriminalnih organizacija.

DRŽAVNE VOJNO-SIGURNOSNE AKTIVNOSTI NA MEDITERANU

Rezolucija 2240 (2015) Vijeća sigurnosti

VS u travnju tekuće godine izdalo je priopćenje⁵⁰ u kojem se oštro osuđuje pojavnost transnacionalnog organiziranog krijumčarenja izbjeglica⁵¹ odnosno ekonomskih migranata na moru (područje Mediterana) čija se ishodišna točka nalazi na obalama Libije. VS je pritom najavilo pokretanje novog međunarodnog programa u sklopu globalnih nastojanja borbe protiv organiziranog krijumčarenja migranata, čija će zadaća biti, poštujući pravila međunarodnog prava, međunarodnog prava mora, međunarodnog humanitarnog prava i prava izbjeglica, osmisliti modalitet i mehanizme dokidanja navedenog problema. Dana 9. listopada 2015. godine, VS je donijelo Rezoluciju 2240 (2015)⁵² kojom se, sukladno Poglavlju VII Povelje Ujedinjenih naroda (UN), osuđuje svako krijumčarenje migranata i trgovina ljudima koje se provodi u Libiji, uključujući i libijsku obalu te libijske teritorijalne vode. Rezolucijom se poziva sve zainteresirane zemlje na provođenje protu-krijumčarskih operacija na otvorenom moru uz libijske vode.⁵³

Realno je za očekivati kako će navedena Rezolucija uskoro biti popraćena daljnjim koracima VS, što može uključivati i posebno ovlaštenje VS određenim državama ili nad-nacionalnim tijelima odnosno međunarodnim tijelima djelovati unutar teritorija Libije (uključujući teritorijalne vode i obalno područje),

⁴⁹ *International Organization for Migration (IOM)*, October 2015, dostupno na: portal IOM, <http://www.iom.int/>, (1.10.2015.).

⁵⁰ VS, *Security Council Press Statement on Recent Maritime Tragedy in Mediterranean Sea*, 2015 SC/11870, 21 April 2015.

⁵¹ Sukladno: *Convention relating to the Status of Refugees*, United Nations, *Treaty Series*, vol. 189, p. 137., i, *Protocol relating to the Status of Refugees*, United Nations, *Treaty Series*, vol. 606, p. 267.

⁵² VS, Resolution 2240 (2015), S/RES/2240 (2015), 9 October 2015.

⁵³ Navedena ovlast djelomično je prisutna i nešto starijoj rezoluciji VS, Rezolucija 2146 (2014), S/RES/2146 (2015), 19 March 2014, vezano uz presretanje na otvorenom moru tankera sa ukradenom naftom.

kao što je bio slučaj sa Somalijom.⁵⁴ Naime, odlukom Vijeća donesenom na dan 18. svibnja 2015. godine, EU donijela je odluku o pokretanju vojne operacije EU-NAVFOR MED,⁵⁵ koja je započela s operacijom 22. lipnja 2015. godine i čija je osnovna zadaća borba protiv krijumčarenja migranata i trgovine ljudima na Mediteranu.⁵⁶ Trenutačno se operacija provodi u 2. etapi (od 28. rujna 2015. godine, operacija *Sophia*), koja suštinski odgovara sadržaju prethodne navedene Rezolucije VS, čime je, *de facto*, misija EU dobila svoju adekvatnu pravnu podlogu u svjetlu međunarodnog prava i harmoniziranog, međunarodnog djelovanja. Ono što i dalje ostaje nepoznanica – činjenicom kako se Rezolucija poziva na Poglavlje VII Povelje UN – jest pitanje u kojoj mjeri aktivnosti na Mediteranu uključuju uporabu sile i do koje mjere.⁵⁷

*Protokol o krijumčarenju migranata kopnom, morem i zrakom
– pravo na intervenciju*

Protokol daje ovlast državama članicama CTOC Konvencije (članak 8. Protokola) poduzimati određene radnje kako bi se onemogućila uporaba sredstava krijumčarenja. Pritom valja naglasiti kako – u kontekstu krijumčarenja ljudi morem – ako je riječ o brodovima, ne vrijede opća pravila Konvencije o pravu mora iz 1982. godine (dalje: UNCLOS)⁵⁸ u vezi prava obalnih država i država zastave broda.

Sukladno odredbama članka 27. UNCLOS koji predviđa određene iznimke u vezi s kaznenom nadležnosti obalne države u čijim teritorijalnim vodama plove brodovi koji viju zastavu druge države (primjerice, u slučajevima kada se posljedice krijumčarenja osjećaju u obalnoj državi, ili, krijumčarenje remeti javni red i mir obalne države), Protokolom je zainteresiranim državama dana određena razina ovlasti za samostalno djelovanje usmjereno protiv prijevoznih sredstava koja

⁵⁴ Usporedi: VS, Rezolucija 1897 (2009), S/RES/2146 (2015), 30. Novembar 2009. Za širi pregled, vidi: Piratstvo – relevantna pravna dokumentacija, dostupno na: Portal UN, http://www.un.org/depts/los/piracy/piracy_documents.htm (1.10.2015.). Određeni podaci upućuju na razmatranje treće etape operacije koja uključuje operacije unutar teritorija Libije, vidi, primjerice: portal Guardian, <http://www.theguardian.com/world/2015/may/13/migrant-crisis-eu-plan-to-strike-libya-networks-could-include-ground-forces> (1.10.2015.).

⁵⁵ Council Decision (CFSP) 2015/778, *European Union military operation in the Southern Central Mediterranean*, OJEU, L 122/31.

⁵⁶ Što je predviđeno već u travnju tekuće godine, vidi: European Council, *Statement of 23 April 2015 on Libya*, dostupno na: portal Vijeća, <http://www.consilium.europa.eu> (1.10.2015.).

⁵⁷ Određeni podaci upućuju na aktivnu uporabu sile tijekom 2015. godine, vidi, primjerice: portal Migrants at Sea, <http://migrantsatsea.org/2015/05/18/german-naval-ships-participating-in-mediterranean-rescue-operation-destroy-empty-migrant-boats/> (1.10.2015.).

⁵⁸ *United Nations Convention on the Law of the Sea*, United Nations, *Treaty Series*, vol. 1833, p. 3.

se koriste u svrhe krijumčarenja neovisno o zastavi broda (odnosno brodice). Naime, već se po pitanju prava na nesmetani prolaz brodova teritorijalnim vodama obalnih država (članak 19. UNCLOS) predviđa mogućnost intervencije obalne države u slučaju kada postoji opravdana sumnja da takav prolaz potencijalno narušava javni red i mir obalne države (stavak 3. istog članka taksativno navodi situacije u kojima obalna država zadržava pravo intervencije⁵⁹ iako je riječ o brodu koji vije zastavu druge države).

Pritom je važno za naglasiti kako, sukladno članku 9. stavku 4. Protokola, iako su sve aktivnosti koje obalne države imaju pravo poduzimati u skladu s Protokolom primarno ograničene na vojne brodove i zrakoplove, isti stavak otvara mogućnost uporabe privatnih brodova i aviona, odnosno privatnih pomorskih sigurnosnih kompanija koje su sa državom odnosno određenim državnim (ili nadnacionalnim odnosno međunarodnim) tijelom sklopile posebne (javno-privatne) ugovore o pružanju sigurnosnih uloga.

Takvo rješenje ne iznenađuje, imajući na umu razvoj javno-privatnih partnerstava između država i privatnih vojno sigurnosnih kompanija početkom 21. stoljeća.⁶⁰ Bitno je također naglasiti kako takva vrsta suradnje već odavno postoji u europskom kontekstu gdje različita europska tijela, uključujući FRONTEX,⁶¹ koji trenutačno provodi operacije *Triton* i *Poseidon*, (čime se nastavljaju nastojanja provedena kroz operaciju *Mare Nostrum*), već duže vremena koriste usluge privatnog sektora,⁶² iako do sada nema zabilježenih slučajeva vojno-obrambenog djelovanja na moru koje provodi privatna kompanija.⁶³ Imajući na umu sigurno-

⁵⁹ Pri čemu se mora voditi računa o postojećem međunarodnom pravu, gdje se poglavito upućuje na dvije relevantne međunarodne konvencije: *International Convention for the Safety of Life at Sea*, United Nations, *Treaty Series*, vol. 1974, 1184, 1185, 1372, te, *International Convention on Maritime Search and Rescue*, United Nations, *Treaty Series*, vol. 1405.

⁶⁰ Vidi općenito: Mikac, R., "Suvremena sigurnost i privatne sigurnosne kompanije" (Zagreb: Jesenki i Turk, 2013.).

⁶¹ *European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union*. Vidi također: FRONTEX, *Izvještaj za 2015. godinu*, dostupno na: portal FRONTEX: http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2015.pdf (1.10.2015.).

⁶² Vidi više: portal X-Pressed, http://www.x-pressed.org/?xpd_article=european-migration-control-in-the-hands-of-lobbies (1.10.2015.), portal Global Policy, <https://www.globalpolicy.org/pmscs/52179-closing-europes-borders-becomes-big-business.html> (1.10.2015.), i, portal EU Observer, <https://euobserver.com/fortress-eu/118471> (1.10.2015.), Također, vidi općenito: Gammeltoft-Hansen, T. Sorenson, N. N. "The Migration Industry and the Commercialization of International Migration" (London: Routledge, 2013).

⁶³ No, postoji privatna inicijativa spašavanja migranata na moru, vidi: portal Migrant Offshore Aid Station, <http://www.moas.eu/private-rescue-operation-hailed-as-an-example-to-eu-states/> (1.10.2015.). Vidi također: International NGO Médecins Sans Frontières (MSF), i, Norwegian Soci-

sni angažman privatnih kompanija na trgovačkim brodova, ne iznenađuje mogućnost njihovog dodatnog angažmana u međunarodnim javnim operacijama.⁶⁴

Pravila o intervenciju u teritorijalnim vodama

U Protokolu se naglašava korisnost komunikacije s državom zastavom u vezi s prethodnim poduzimanjem određenih radnji (članak 8. stavak 2. Protokola – ukrcaj na brod, pretraga broda, zadržavanje broda, imovine na brodu i osoba na brodu), no Protokol jasno ističe fakultativnu prirodu takvih konzultacija (uporaba termina “*may*”), vodeći se praktičnom stranom potrebe hitnog djelovanja koje ostavlja malo vremena za prethodnu provjeru. Protokol, međutim, postavlja jasnu obvezu (uporaba termina “*shall*”) informiranja države zastave o svim poduzetim aktivnostima (članak 8. stavak 3. Protokola). U slučaju da prijevozno sredstvo ne vije niti jednu zastavu ili postoji opravdana sumnja u lažno predstavljanje, države članice Protokola su ovlaštene samostalno postupati (članak 8. stavak 7. Protokola), što je sukladno rješenju prisutnom u članku 110. stavku 1. UNCLOS (pravo ratnih brodova na presretanje i ukrcajanje).

Dodatno, Protokol izričito ograničava (članak 8. stavak 3. Protokola) sve daljnje aktivnosti u vezi s brodom, imovinom i osobama na brodu putem dužnosti potraživanja posebne autorizacije za djelovanje koju mora izdati država zastave. U vezi s time postavlja se valjano pitanje u kojoj mjeri Libija, koja je pristupila Protokolu 2001. godine, odnosno ratificirala isti 2004. godine,⁶⁵ može efektivno pružiti takvu vrstu autorizacije, odnosno izvršiti sigurnosnu provjeru brodova i brodice koji viju njezinu zastavu, imajući na umu tešku situaciju u zemlji i nemogućnost državnih tijela i institucija da funkcionalno provode svoje aktivnosti i zadatke.⁶⁶

ety for Search and Rescue (NSSR), informacije dostupne na: portal Migrant Report, <http://migrant-report.org/age-of-private-rescue-two-more-vessels-for-med-crisis/> (1.10.2015.).

⁶⁴ Sigurnosna industrija je u posljednjih nekoliko mjeseci sve glasnija u zahtjevima za proglašenja dijela Mediterana tzv. “zonom visokog rizika” (eng. “*High Risk Area*”), čime bi se omogućila uporaba naoružanih stražara na trgovačkim brodovima. Vidi, primjerice: portal Seatrade, <http://www.seatrade-maritime.com/news/europe/faced-with-migrants-and-terrorists-is-private-security-the-answer-for-med-shipping.html> (1.10.2015.). Vidi također podatke o broju migranata spašenih kroz djelovanje trgovačke mornarice: portal Wall Street Journal, <http://www.wsj.com/articles/merchant-shipping-companies-strain-with-load-of-mediterranean-migrants-1425490653> (1.10.2015.). Vidi općenito: Mudrić, M., “*Armed Guards on Vessels: Insurance and Liability*”, Poredbeno pomorsko pravo, 50 (2011), 165.

⁶⁵ Podaci sukladno: United Nations, *Treaty Collection*, Chapter XVIII, Penal Matters, Status of Ratification as of 9 October 2015.

⁶⁶ Vidi, primjerice: Vice News, *As Many as 200 Migrants Feared Dead After Boat Sinks Off Libyan Coast*, dostupno na: portal Vice News, <https://news.vice.com/article/as-many-as-200-mi->

Slično iskustvo prepoznatljivo je iz slučaja prethodno navedene Somalije, gdje je, zbog nemogućnosti države da samostalno kontrolira vlastiti teritorij (koncept tzv. "*propale države*", eng. "*Failed State*"), VS ovlastilo međunarodne snage voditi borbu protiv pirata odnosno njihovih kopnenih uporišta, unutar somalskog teritorija (teritorijalne vode, ali i kopno). Valja, međutim, podsjetiti, kako takva vrsta djelovanja nužno nosi ograničeni karakter, te kako u izostanku drugih mjera (sigurnosne mjere, ali poglavito ekonomske mjere) nije realno za očekivati kako će problem nestati. Pritom treba upozoriti kako pomak prema mogućoj, prethodno navedenoj trećoj etapi djelovanja, koja uključuje uporabu sile unutar teritorija Libije, naglasak stavlja na sukobljavanje s onim skupinama čiji primarni cilj djelovanja nije nužno organizirano krijumčarenje osoba. Sukladno tome, te imajući na umu sigurnosnu situaciju u većem dijelu Sjeverne Afrike i Bliskog istoka, može se zaključiti kako područje Mediterana uplovljava u duže i nepredvidljivo razdoblje lošeg vremena.

ZAKLJUČAK

Problem krijumčarenja osoba, donedavno kazneno djelo protuzakonnog prebacivanja osoba preko državne granice, ili po novom normativnom rješenju, inkriminirano kao kazneno djelo protuzakonnog ulaženja, kretanja i boravka u RH, drugoj državi članici EU ili potpisnici Šengenskog sporazuma, bilo je potrebno učiniti transparentnim za javnost što je i predmetom i razlogom ovog rada.

Nužnim se nameće, prije svega, *de lege ferenda* potreba osiguranja jačeg nadzora i kontrole na granicama, pri čemu se prvenstveno naglasak stavlja na jači nadzor i kontrolu morske granice. Prijeka je potreba za stručnim i vrhunsko obučanim djelatnicima koji rade na državnoj granici – primjera radi, ne smije se dogoditi da policijski ili carinski djelatnik pusti osobe preko granice, bez da pregleda njihove dokumente, a što zna biti dosta čest slučaj. Takvo nešto je nedopustivo ako država ozbiljno namjerava vršiti aktivnost kontrole državnih granica. Bitna je modernizacija sve opreme koja se koristi, a uz to treba biti osigurana i kompletna tehnička opremljenosti sustav za praćenje. Potrebno je pronaći *modus* kojim se putne isprave i osobni dokumenti, na temelju kojih se prelazi granica, štoje

grants-feared-dead-after-boat-sinks-off-libyan-coast (1.10.2015.). EU nastoji pomoći libijska nastojanja kroz *EU Integrated Border Management Assistance Mission in Libya (EUBAM Libya)* projekt, dok Ujedinjeni narodi održavaju na snazi projekt *United Nations Support Mission in Libya (UNSMIL)*, vidi više: VS, Rezolucija VS 2238 (2015), S/RES/2238 (2015), 10 September 2015, ali i VS, Rezolucija VS 2213 (2015), S/RES/2213 (2015), 27 March 2015, te VS, Rezolucija VS 2214 (2015), S/RES/2214 (2015), 27 March 2015. Također, vidi: *The Peace and Security Council of the African Union (AU), Press Statement of the 500th Meeting of the Peace and Security Council On the Situation in Libya*, 500th meeting, 27 April 2015, Report PSC/PR/3(D).

više moguće zaštite od eventualnih krivotvorenja i umnožavanja. Važno je pratiti i nadzirati sve već uhodane rute kojima se krijumčare ljudi, ali uz njih isto tako pratiti i rute trgovanja drogom i oružjem. Poseban tretman svakako zaslužuju djeca ilegalni migranti, koja se nalaze u stranoj državi bez ikakvih dokumenta i bez osoba koje o njima vode ili bi vodile brigu. Takva djeca, ako to već nisu, vrlo brzo i vrlo lako mogu postati meta trgovaca.

Podizanjem svijesti o globalnom problemu krijumčarenja ljudi, u određenoj se mjeri upozorava javnost na uzroke i posljedice ove pojave. Organiziranim međunarodnim seminarima, uz razmjenu iskustava, učestalo se pronalaze rješenja za moguće probleme vezane za krijumčarenje ljudi, a koji se u pogođenim državama redovito javljaju. Znanstvena istraživanja vrlo su značajna u borbi protiv suzbijanja krijumčarenja ljudi s obzirom da se svake godine, u skladu s razvojem znanosti, pronalaze i nove metode i nove tehnike vezane za krijumčarenje ljudi. Velik problem predstavljai manjak saznanja kod većine stanovništva o tome što je u biti krijumčarenje ljudi, a što trgovanje ljudima, što predstavlja nezakonit ulazak u određenu državu, a što nedozvoljen boravak na njezinom teritoriju kao i poznavanje i upućenost na drugu sličnu zakonsku, ali i opću, terminologiju.

VANDA BOŽIĆ, Dr. sc.

Faculty of Law University of Zagreb

HRVOJE LISIČAR, Doc. dr. sc.

Faculty of Law University of Zagreb

MIŠO MUDRIĆ, Dr. sc.

Faculty of Law University of Zagreb

CRIMINAL LAW ASPECTS OF HUMAN SMUGGLING IN REPUBLIC OF CROATIA AND REVIEW OF MEDITERRANEAN CRISIS

– Situation analysis and *de lege ferenda* recommendations –

Summary

The Paper analyzes the Republic of Croatia criminal law regulation of the human smuggling. The authors compare the older and current version of the Croatian Criminal Act, and highlight the changes and distinction in the noted regulation. A special consideration is devoted to the issue of sordidness as an important element of a criminal act, especially given the fact that the domestic judicial practice differs significantly with regard that matter. Following an overview of the major smuggling characteristics, the authors specify the major differences between the terms smuggling and trafficking. Furthermore, the paper analyzes and draws conclusions from the available statistical data with regard the illegal crossings of the Croatian state borders. In addition, based on the available Croatian-derived data on the reported, charged and convicted persons, recommendations are

placed forward with regard the further measures to be undertaken in order to strengthen the state response to the appearance of organized criminal activity of human smuggling.

In particular, the paper analyzes the latest United Nations Security Council Resolution with regard the smuggling originating from or being conducted in Libya, followed by a short overview of relevant factual background preceding the adoption of Resolution. As this part of analysis concerns the issue of human smuggling over sea, the paper examines the relevant norms of the Protocol against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air, that provides a legal background to all current and future operations aimed at tackling the issue of human smuggling over sea.

